

Jens Ellekær: Ved den usynlige front

Dansk spion i DDR og Polen under Den Kolde Krig. Jens Ellekær fortæller sin historie, som bl.a. indeholder en hård dom for spionage.

JENS ELLEKÆR: VED DEN USYNLIGE FRONT

En dansk soldat på eventyr

362 sider, ill., 295 kr.

Forlaget Ellekær

UDKOMMER I DAG

Forfatteren til denne bog blev i 1982 kontaktet af en officer fra Forsvarets Efterretningstjeneste (FE), der spurgte, om han ville arbejde for FE ved at indhente oplysninger om militære forhold i Østeuropa.

Ellekær, der var 31 år, sagde ja.

Han havde fået sit ønske om at blive officer bremset af en ondskabsfuld major og mente, at han nu som civilist kunne gøre gavn og hjælpe forsvaret på denne måde. Måske han også håbede på at kunne få sin officerskarriere genoptaget?

Det gik galt

Det blev til adskillige rejser på motorcykel eller i bil med fotografiapparat rundt i Østtyskland og Polen.

På den sidste tur i 1987 var han ledsaget af en yngre kollega, men da gik det galt: De blev begge arresteret og ved en polsk militærdømstol idømt henholdsvis ni og syv års fængsel. Det fældende bevis var de fotos af militære områder, som de to havde optaget, og som de ikke fik ødelagt.

Efter at den danske regering havde betalt løsepenge, slap de dog med de måneder, som de havde tilbragt i fængsel, mens efterforskningen stod på.

Levende sprog

Ellekær skriver godt og levende. Læseren får en mængde oplysninger om de byer og områder, som han gennemrejste for at komme på så tæt hold af flyvepladser, ammunitionsdepoter, jernbaner, radarinstallationer og raketbatterier som muligt.

Han beskriver i detaljer disse "målobjekter" og lige så detaljeret, hvordan han bar sig ad med at få gode indblik til fotografering; hvordan han bevægede sig rundt, hvor han overnattede, spiste osv.

Når en mission var endt, afleverede han filmen til sin kontaktofficer i FE og afventede den næste opgave. Han må have været en værdifuld og billig indhenter for Forsvarets Efterretningstjeneste - ingen løn, kun godtgørelse af udgifter i forbindelse med rejserne.

Ikke en ny Rathsack

Når forsvaret bliver klar over, at der er en bog på vej om disse ting, vil man sikkert læse den med stor interesse. Jeg ved ikke, om han røber nogen militære hemmeligheder, som kan skade forsvaret.

Til forskel fra Thomas Rathsacks bog om jægersoldaterne handler Ellekærs bog om en krig - den kolde - som for længst er forbi. Desuden står han juridisk i en anden situation end Rathsack.

Ellekær har ikke underskrevet nogen kontrakt med FE og har heller ikke afgivet noget løfte om tavshed. Hans forhold til FE var ganske uformaliseret, og han har heller aldrig sat sine ben i Kastellet, hvor FE holder til.

Hård kritik af FE

Soldaten ved den usynlige front føler sig meget dårligt behandlet af FE og bruger ordet *uforskammet* om FE's håndtering af efterspillet. Han har også drøje hug til de journalister og politikere, som lod hånt om to landsmænds problemer, da de sad i saksen.

Nogle godtede sig ligefrem over, at efterretningstjenesten havde fået et problem ved, at de to var blevet fanget. For en udenforstående er det uforståeligt, at de ikke har fået nogen form for anerkendelse af deres indsats fra forsvarets side.

Stor viljestyrke

Første halvdel af bogen handler om Ellekærs tid som menig og sekondløjtnant ved Sjællandske Livregiment i Slagelse. Han blev her særdeles hårdt kvæstet i en bilulykke i 1975, men genvandt ved dygtige lægers indsats og egen viljestyrke sin førlighed, som han gjorde brug af ved lange vandringer og bjergbestigninger rundt om i verden.

Han skriver også med indsigt om det danske forsvar, som efter hans mening ikke levede op til de nødvendige krav - især fra 1970'erne og fremefter, hvor den politiske vilje var udtømt.

En meget læseværdig bog.

BENT JENSEN
Offentliggjort 29.09.09 kl. 03:00
<http://kpn.dk/boger/article1832470.ece>

Bombning og beskydning af den gamle by, Caen med 60.000 indbyggere, er nøje beskrevet. Byen blev totalt ødelagt, og forfatteren betragter denne handling som én af Montgomerys helt store fejltagelser.

Der kan ikke herske tvivl om vildskaben i kampene i Nordvestfrankrig, og trods de sovjetiske propagandisters senere hån kunne slaget om Normandiet så absolut sammenlignes med kampene på Østfronten.

Efterkrigstidens skænderier mellem de allierede generaler, der påberåbte sig ære og placerede skyld i deres rapporter og memoirer, var tilsvarende vilde. Den skarpe iagttagelse af menneskelig skrøbelighed, feltmarskal Allanbrooke, var ikke særlig overrasket herover. Han skriver således engang om et skænderi mellem højtstående søofficerer, han havde overværet i juni måned: "Det er forbløffende, hvor smålige og små mænd kan være i forbindelse med spørgsmål om kommando".

Montgomery anbragte sig selv midt i efterkrigsstormen, hovedsagelig på grund af sine uhyrlige påstande om, at alt var gået efter hans dispositionsplan. Han mente, han burde sidestilles med Marlborough og Wellington og rakkede underforstået sine amerikanske kolleger ned. I Normandiet var det næsten ene mand lykkedes ham at gøre de fleste højtstående amerikanske militærchefer britisk-fjendtlige i selv samme øjeblik, da Englands magt var svindende. Hans opførsel fremkaldte således en diplomatisk katastrofe af første rang. Han havde også provokeret højtstående officerer i RAF, som var endnu mere ophidsede end amerikanerne over hans manglende åbenhed omkring operationerne i Normandiet. Tragisk, at Montgomery på den måde fik bortledt opmærksomheden fra sine egne ubestrideligt gode egenskaber og selvopoffrelsen hos sine soldater, som havde holdt hovedparten af de tyske panserformationer nede og stået over for den største koncentration af 88-mm panserværnskanoner, skriver forfatteren.

Slaget om Normandiet gik bestemt ikke som planlagt, men selv lænestolskritikere kan ikke bestride det endelige resultat, så ufuldkomment det end var. Det må også tages i betragtning, hvad der kunne være sket, hvis denne helt ekstraordinære operation, D-Dag, var slået fejl - hvis, f.eks., invasionsflåden var sejlet ind i den store storm midt i juni 1944. Det rejser muligheden for, at Den Røde Hær så måske ikke kun var trængt frem til Rhinen, men helt til Atlanterhavskysten. I givet fald ville efterkrigstidens kort over Europa og kontinentets historie have set helt anderledes ud.

Bogen er ud over det store noteapparat på 50 sider forsynet med udmærkede oversigtkort og en snes sider med kendte og mindre kendte billeder. Forrest i bogen er der en ordliste, der definerer forkortelser, samt en forklaring på våbenstørrelser og militære enheder, tilligemed en oversigt over militære grader i den tyske hær og Waffen-SS; denne udmærkede læsehjælp er udarbejdet af konsulent Jens O. Skov-Madsen.

Erik Tranberg-Hansen

Jens Ellekær: *Ved den usynlige front – en dansk soldat på eventyr.*

Ellekær (forlag) 2009, 362 sider, illustreret, kr. 295,-. ISBN 978-87-92173-08-9

Jens Ellekær er født i 1951 og mødte i 1971 som værnepligtig ved Sjællandske Livregiment på Vordingborg Kaserne. Bogens første afsnit beskriver de følgende år i hæren. Efter rekruttiden blev han som beregner i tung morterdeling overført til dækningsstyrken ved Sjællandske Livregiments nyopstillede 1. motoriserede infanteribataljon på Slagelse Kaserne. En rygskade medførte forflyttelse til sergentkursus ved Hærens Signalskole på Høveltegård. Som sergent søgte han til telefondelingen ved 5. Stabskompagni, der betjente 2. Sjællandske Brigade i Vordingborg. Perioden som fungerende delingsfører betegner forfatteren som den hårdeste tid, han havde i hæren. Ønsket om at fortsætte i kamptropperne blev opfyldt ved overførsel til Sjællandske Livregiment og gennemgang af reserveofficerskursus på Kronborg. Efter værnepligten fulgte så ansættelse som kontraktofficer fortrinsvis med funktion som panserinfanteridelingsfører. Skaderne efter en alvorlig færdselsulykke i 1975 medførte, at Jens Ellekær afsluttede sin tjeneste i hæren med opgaver i regimentsstaben. Han havde tidligere haft overvejelser om at gå i FN-tjeneste eller søge optagelse på Hærens Officersskole og redegør for sine motiver til ikke at søge disse muligheder. Ansøgning om rådighedstjeneste blev afslået, som følge af en angiveligt uduelig overordnetes nedgørende bemærkninger i personeludviklings- og bedømmelsessystemet (FORPUBS).

Det efterfølgende afsnit af bogen omhandler forfatterens civile tilværelse med studier og rejser til bl.a. Tyrkiet, Iran, Pakistan, Indien og Nepal.

I foråret 1982 blev Jens Ellekær kontaktet af en tidligere regimentskollega, der gjorde tjeneste i Forsvarets Efterretningstjeneste (FE). Bogens essentielle afsnit rummer således beretningen om arbejdet og vilkårene som efterretningskilde for FE i Polen og Østtyskland (DDR) efterfulgt af afsnittet om udfordringen som koldkrigsfange i Polen efter at være taget til fange i felten. Her får læseren indsigt i, hvorledes Ellekær opererede i felten med indhentning af oplysninger i militære målområder. På et tidspunkt gik det galt ved et sammenfald af tilfældige, uheldige omstændigheder og ikke som følge af metodisk

kontraefterretningsmæssig indsats fra polske eller østtyske tjenester. Jens Ellekær og hans makker blev arresteret og taget i forvaring med efterfølgende afhøring. Situationen var i sagens natur yderst ubehagelig, men de blev efter omstændighederne behandlet ordentligt.

En ting er polakernes for så vidt forståelige reaktion over for, hvad der efter deres opfattelse var spionage. Hertil kommer, at det polske system tilsyneladende benyttede sagen som en gengældelsesaktion mod Danmark. Ellekærs budskab med hensyn til reaktionerne i Danmark er klart og tydeligt. Kræfter i dansk presse og politik optrådte uanstændigt i denne affære. Grotesk, at danske medier afslørede Ellekærs fortid som officer og bragte sensationsoverskrifter med, at "Danskere risikerer dødsstraf i Polen". Guf for den polske afhøringsofficer at smide en sådan frastødende kioskbasket på bordet over for den isolerede fange i afhøringsteknikkens psykologiske spil. Det politiske scenario var tilsvarende ubehageligt med den illoyale oppositions frastødende angreb på regeringen og især udenrigsministeren.

Ellekær og hans makker endte med at tilstå og blev idømt mange års fængsel i Polen. De appellerede og blev løsladt mod kaution og fløj hjem til Danmark. Efterfølgende mødte de ikke op i Polen ved appelsagens videre behandling, hvorefter kautionen i sagens natur var tabt til fordel for det skrumpende kommunistiske regime i Polen. Derved afsluttes sagen som sådan primo 1988. Det er ikke oplyst, hvor kautionen på ca. 3 mio. dkr. kom fra. Ufattelig er forfatterens oplysning om, at en skatteordfører fra et venstrefløjsparti foreslog, at Ellekær skulle beskattes af denne "indtægt"!

Det bør erindres, at hele affæren med et par danske efterretningskilder grebet på fersk gerning i et Warszawapagtland og udnyttet i den psykologisk-politiske krigsførelse var enestående i den danske koldkrigshistorie, hvor Danmark var en frontliniestat.

"Ved den usynlige front" er en selvbiografi udfærdiget adskillige år efter begivenhederne. Det oprindelige billedmateriale, som forfatteren leverede til FE efter indhentningen i Polen og DDR, har han ikke forsøgt at få udleveret fra tjenesten. Der kompenseres ved at gengive sort-hvide fotos fra åbne kilder af diverse WAPA materiel, som mange vil nikke genkendende til fra FE's forskellige kendingsbøger o.l. (og som Ellekær vel på en eller anden måde har bidraget til). Desuden har Jens Ellekær efter murens fald været ude at fotografere nogle af de militære installationer, som var hans objekter, hvilke også bringes i bogen. Til gengæld virker et centralt indstik med 12 farvebilleder fra diverse private rejser overflødig. Ligeledes er det lidt anstrengende, at hvert kapitel indledes med et eller andet litterært citat, hvilket også præger indholdet. Undertitlen "- en dansk soldat på eventyr" svækker også seriositeten sammen med et foto af forfatteren med en hund inklusive hundens fødsels og dødsår. I teksten forekommer en del steder, hvor ord er smuttet ud af sætninger og det modsatte, "ord to gange".

Bogen er fyldt med personlige kommentarer om personer (der loyalt er anonymiserede), Forsvarets myndigheder, politik og presse, som man kan være enig eller uenig i. Fremstillingen giver et klart indtryk af, at Ellekær kunne være hjulpet noget bedre af "systemet". Historisk må "Ved den usynlige front" betragtes som et partsindlæg og en kilde. Det er imidlertid i en god sags tjeneste, at Jens Ellekær har udgivet bogen, ligesom hans indsats under Den Kolde Krig er påskønnelsesværdigt. Det ville selvfølgelig være interessant at få belyst hele sagen set fra Polen i alle niveauer og tilsvarende i Danmark.

Der er tale om en velskrevet og spændende bog, som er svær at løsrive sig fra, når man først er gået i gang. "Ved den usynlige front" er særdeles interessant for alle, der har gjort tjeneste i Forsvaret i tiden under Den Kolde Krig.

Jesper Gram-Andersen

Sten Krarup: Anholt 1811 – Søljtnanternes angreb.

Anholt Museum og Slægtshistorisk Forlag 2009, 87 sider. Pris? ISBN 978-87-988785-8-2.

Strejftøget "Ekspeditionen til Anholt den 27 marts 1811" var en amfibieoperation mod den af englænderne besatte ø. Operationen mislykkedes med store tab af danske soldater til følge. Nederlaget, der først og fremmest skyldtes, at den planlagte overraskelseeffekt på landjorden udeblev, kompromitterede imidlertid ikke selve kanonbådstaktikken. Det er forfatterens konklusion (side 75), at viljen til det samvirke, som en amfibieoperation kræver, ikke var til stede. Det måtte gå galt.

Forfatteren Sten Krarup har livet igennem drevet militærhistoriske og slægtshistoriske studier, og der foreligger en række bøger fra hans hånd inden for disse emnegrupper.

Med sin store erfaring på disse felter har han formået at fremdrage kilderne om Anholt 1811, som er tilgængelige, krydret med slægtshistoriske fakta om dramatis personæ.

Der er mange oplysninger på få sider, man som læser skal forholde sig til. Mine første forsøg strandede allerede ved Turnbolls akvatinte. De næste ved det mulige krigsråd og ellers ved spørgsmålet om aflæggelsen af tornystrene.

Det er svært at sige noget generelt om måden, hvorpå man skal organisere et

